

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา

วันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม

The Model of Participation in Capacity Development of the Sunday Buddhist Study Center, Maha Sarakham Province

พระประภัสร์ ธรรมวิโส (แสงเทียมจันทร์) และ พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ (วันยาว)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phra Prakrit Dhammawongso (Saengthiamchan)
and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail:shop.prakit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (2) เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม และ (3) เพื่อเสนอรูปแบบการการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์: ทั้ง 5 ด้าน คือ (1) ด้านหลักสูตร ไม่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน (2) ด้านสถานที่ เป็นอาคารเรียนตามศาลาการเปรียญวัดหรืออาคารอาคันตุกะ (3) ด้านบุคลากร มีการปรับเปลี่ยนอยู่ประจำ (4) ด้านสื่อการเรียนการสอน บุคลากรขาดความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีสมัย และ(5) ด้านการจัดกิจกรรมไม่ตอบโจทย์หลักสูตร

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม: ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการตัดสินใจ มีความเข้าใจในกระบวนการที่สมเหตุสมผล (2) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะการทำงานบนเทคโนโลยีที่ทันสมัย (3) ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการสนับสนุน และ (4) ด้านการร่วมประเมินผล มีการติดตามประเมินผลเพื่อสะท้อนถึงจุดอ่อนขององค์กรที่ตรงตามความเป็นจริง

* วันที่รับบทความ : 1 กรกฎาคม 2567; วันที่แก้ไขบทความ 28 กรกฎาคม 2567; วันที่ตอบรับบทความ : 30 กรกฎาคม 2567

ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
จังหวัดมหาสารคาม: การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยการอบรมพัฒนาทักษะการสอน
และการใช้เทคโนโลยี และ การมีส่วนร่วมประเมินผลเพื่อสร้างเกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับบริบทของศูนย์

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; รูปแบบการมีส่วนร่วม; ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

Abstract

This research aims to (1) study the problems related to participation in the Sunday Buddhist Study Center, (2) explore the model of participation in the capacity development of the Sunday Buddhist Study Center, Maha Sarakham Province, and (3) propose the model of participation for enhancing the capacity of the Sunday Buddhist Study Center, Maha Sarakham Province. This qualitative research employed field studies through in-depth interviews with individuals involved with the Sunday Buddhist Study Center.

The research results were as follows:

Problems with participation in the Sunday Buddhist Study Center: the participation issues at the Sunday Buddhist Study Center are identified in five areas: (1) Curriculum: It does not align with the community context; (2) Facilities: The classes are held in monastery sermon halls or guest buildings; (3) Personnel: There is frequent turnover of staff; (4) Teaching Media: Staff lack proficiency in using modern technology; (5) Activities: The activities do not meet the curriculum objectives.

Model of participation for enhancing the capacity of the Sunday Buddhist Study Center, Maha Sarakham Province: The proposed participation models address four areas: (1) Decision-making: Involves understanding a rational process; (2) Efficiency in Operations: Includes training personnel in modern technology skills; (3) Benefit Sharing: Allows community involvement in support; (4) Evaluation Participation: Involves continuous assessment reflecting the organization's true weaknesses.

Proposed participation models for enhancing the capacity of the Sunday Buddhist Study Center, Maha Sarakham Province: To enhance capacity, it is recommended to improve Operational Efficiency: Train staff in teaching skills and technology usage and engage in Participatory Evaluation: Establish assessment criteria relevant to the center's context.

Keywords: Participation; Model of participation; Sunday Buddhist Study Center

บทนำ

ภายใต้สภาพแวดล้อมสังคมที่เรียกว่า “นิว نرمอล” (New Normal) หรือภาวะปกติใหม่ กระแสความเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตในสังคม ก็ส่งผลคุณธรรมและจริยธรรมในใจมนุษย์เสื่อมโทรมและเป็นปัญหาทั่วโลก แม้แต่ประเทศที่มีความเจริญแล้ว ก็กำลังเรียกหาจริยธรรม เพราะสังคมกำลังประสบปัญหาหลายประการ เช่น อาชญากรรมแพร่ระบาด แม้กระทั่งเยาวชนก็กลายเป็นฆาตกรสังหารหมู่อย่างไม่รู้สึกรู้สา ระบบสวัสดิการผลาญงบประมาณมาก คนไม่ยอมทำงาน คอยพึ่งแต่ความช่วยเหลือจากรัฐ นอกจากนั้นยังมีปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน เด็กท้องไม่มีพ่อ กลายเป็นภาระของรัฐ ขณะเดียวกันจริยธรรมการทำงานก็ตกต่ำ คนขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การศึกษาตกต่ำ คนจำนวนมากอ่านหนังสือไม่ออก ขาดความรู้ ผลก็คือคนยากจนเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ และเกิดช่องว่างมากขึ้นระหว่างคนรวยกับคนจน

ในประเทศไทยเอง ปัญหาการขาดคุณธรรมศีลธรรมและจริยธรรมก็กำลังเป็นปัญหาเช่นกัน สิ่งที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดคือกระแสของวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปตามค่านิยมต่าง ๆ ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบอย่างมาก จากการสำรวจสถิติคดี ประจำปี 2564 ของเด็กและเยาวชนที่ดำเนินชีวิตอย่างไม่เหมาะสมจนเกิดเป็นคดีความ ซึ่งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีเด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีไปแล้วรวมทั้งสิ้น 14,593 คดี (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2564 : 4) ซึ่งปัญหาที่ตามมาหลังจากที่เยาวชนถูกดำเนินคดี คือ เด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีจะขาดโอกาสทางการศึกษา และขาดความอบอุ่น เหตุการณ์เช่นนี้ไม่ควรเกิดขึ้นในสังคมไทยซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธเลย

ดังนั้น การที่กรมการศาสนาได้กำหนดให้โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นโครงการสำคัญของรัฐบาล ที่สนองนโยบายด้านสังคม เรื่อง “คุณธรรมนำความรู้” เป็นการเร่งรัด ทั้งภาครัฐและภาคอื่น ๆ อันจะเป็นเหตุให้ประชาชนที่เป็นข้าราชการ พลเรือน ทหาร ตำรวจ นักเศรษฐกิจ นักคิด นักวิชาการ ได้ยึดหลัก “คุณธรรมนำความรู้” ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนคุณธรรมจริยธรรมของเด็ก เยาวชนให้มีประสิทธิผล (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2554 : 2-3) เพราะสังคมไทยที่มีมาแต่โบราณ วัด ถือว่าเป็นศูนย์กลางการดำรงชีวิตทางสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พระสงฆ์ช่วยเหลือเกื้อกูลชาวบ้าน (มานพ พล ไพรินทร์, 2556 : 10-39) เพราะบทบาทของพระสงฆ์ คือ การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย เพื่อความดับทุกข์และสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม เป็นแบบอย่างที่ดีของคนในชุมชน บทบาทของพระสงฆ์ จึงเกื้อหนุนการพัฒนาแบบค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมที่กำกับพฤติกรรมของมนุษย์ผ่านการถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรมบนพื้นฐานของสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2536 : 39) ฉะนั้น วัดกับโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จึงเป็นความร่วมมือที่สำคัญ ในการสนองนโยบายด้านสังคม เรื่อง “คุณธรรมนำความรู้” เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม แก่ประชาชนทุกวัยตั้งแต่เด็ก เยาวชน จนถึงผู้สูงอายุ

ประเทศไทยที่ได้จัดให้มีการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น ก็โดยปรารถนาถึงเด็กและ เยาวชน ของชาติที่นับวันจะออกห่างจากพระพุทธศาสนามากขึ้นทุกที เพราะโรงเรียนที่เคยมีอยู่ในวัดต่างๆ ก็ไปมีอยู่นอกวัด ทำให้เด็กออกห่างวัด การศึกษาแผนใหม่แม้ไม่ขัดแย้งกับคำสอนในพระพุทธศาสนา แต่ก็จะไม่เกื้อกูลต่อพระพุทธศาสนา ถ้าครูผู้สอนไม่รู้จักนำธรรมะในพระพุทธศาสนาไป ประยุกต์ให้สอดคล้องกับวิชาการสมัยใหม่ อีกทั้งสังคมเมืองก็ใหญ่ขึ้น มีสิ่งล่อลึงเร้าที่ทำให้เด็กและ เยาวชนหันเหไปในทางผิดได้เสมอ และก็มีตัวอย่างที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชนให้เป็นข่าว ปรากฏตามสื่อมวลชนอยู่ไม่น้อย เราทำอย่างไรที่จะให้เด็กและเยาวชนได้รู้ถึงคำสอนใน พระพุทธศาสนา แล้วนำไป ประพฤติปฏิบัติ เป็นภูมิคุ้มกันให้พวกเขาก้าวพ้นจากห้วงเหวของความไม่ ดีไม่งามต่างๆ ไปได้จึงได้มีการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น (ธมมจรธ, 2551 : ๑) ซึ่งในปัจจุบันศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั่วประเทศ มีจำนวนกว่า 3,109 ศูนย์ (กรมศาสนา, 2555) และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้ยึดเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ตนได้ศึกษาอบรม ไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ได้ประสบผลสำเร็จเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศทุกวงการ นับว่าเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาอบรมบ่มนิสัยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาจิตใจของเยาวชนได้ผลเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง

แต่การที่จะพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังขาดศักยภาพในหลายๆ ด้าน ทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น ความร่วมมือ ร่วมใจ จากกลุ่มผู้มีส่วนร่วมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะ ศักยภาพในการพัฒนามนุษย์พื้นฐานการบริหารงาน 4 ด้าน คือ วิชาการ บุคคล งบประมาณ และ บริหารงานทั่วไป ภายใต้การมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ 4) ร่วมประเมินผล (พระมหาสุชาติ ธมมกาโม (ปิต), 2561 : ข)

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตจังหวัดมหาสารคามเอง ก็พบปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาศูนย์ในด้านต่าง ๆ เช่นกัน ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นแนวทางในการวางกรอบการบริหารรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในเขตปกครอง โดยคำนึงถึงโอกาสในการเผยแผ่พุทธศาสนาและสร้างศาสนทายาทที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตจังหวัดมหาสารคาม ให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม” นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีการการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคนาม ซึ่งมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีการการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิจัยไว้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) ใช้การศึกษาจากหนังสือ บทความวิจัย รายงานการวิจัย คู่มือแนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2554) และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน และคณะกรรมการ จากศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 3 วัด ได้แก่ วัดสว่างวารี วัดบ้านค้อ และวัดโนนแดง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักวิชาการศาสนา จากวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้สำหรับงานวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบ (In-dept Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม โดยมีโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตอนที่ 3 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม ตอนที่ 4 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล (1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยรวบรวมจาก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาศักราชศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ (2) รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยรวบรวมจากเอกสาร หรือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในบางส่วนของรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาศักราชศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ (3) รวบรวมข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ (Interview) ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ทั้งหมด แบบสังเกต (Observation) การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้แบบสังเกต โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) (4) รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำและ ปรับเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยมากขึ้น (5) รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บแบบสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูล (6) รวบรวมเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากภาคทฤษฎีและภาคสนามมาจัดหมวดหมู่ (7) การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการการศึกษาค้นคว้า ตำรา จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลภาคสนามโดยใช้การวิเคราะห์และการสังเกตการณ์ จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่สัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์แล้วนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา (Interpretations) เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักราชศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม จึงสรุปผลการวิจัย และ (8) การทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้งานนี้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ (1) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และภาคสนามโดยใช้วิธีการอธิบายพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ในแต่ละประเด็นต่าง ๆ (2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์จากพื้นที่ในการทำวิจัย (3) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัย และ (4) เขียนรายงานการวิจัย โดยบรรยายและอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เป็นจริงอย่างละเอียด รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาสาระของแต่ละประเด็นที่ศึกษา และสรุปผลการวิจัย ตลอดจนข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักราชศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 3 คน ครูผู้สอนประจำศูนย์ จำนวน 6 รูป/คน นักวิชาการศาสนา จำนวน 5 รูป/คน ผู้เรียน จำนวน 6 รูป/คน และกลุ่มที่ 5 คณะกรรมการศูนย์จำนวน 3 รูป/คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 23 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศักราชศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 5 ด้านนั้น พบว่า แต่ละด้านนั้นมีความแตกต่างออกไป ซึ่งได้แก่ (1) ด้านหลักสูตร คือ หลักสูตรได้ถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง จึงไม่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ไม่มีการปรับปรุงคุณภาพหลักสูตรการเรียนการสอนจากการเก็บข้อมูลในอดีตเพื่อนำมาทำการวิเคราะห์เพื่อนำไปพัฒนา (2) ด้านสถานที่ ส่วนมากเป็นอาคารเรียนตามศาลาการเปรียญ วัดหรืออาคารอาคันตุกะ ซึ่งทางศูนย์ไม่ได้มีแนวทางสร้างแผนผังกำหนดจุดต่าง ๆ ภายในวัดทั้งหมด ทำให้สภาพสภาพแวดล้อมให้มีบรรยากาศที่มีสิ่งรบกวนค่อนข้างมาก (3) ด้านบุคลากร มีการปรับเปลี่ยนอยู่ประจำ ไม่มีการจัดอบรมบุคลากร หรือมีการวางมาตรการเพิ่มคุณและโทษของบุคลากรในการทำงาน จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และไม่มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองของบุคลากร (4) ด้านสื่อการเรียน การสอน ได้แก่ บุคลากรขาดความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีสมัย และขาดการสร้างเครือข่ายกับภายนอก ที่มีความพร้อมด้านสื่อการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และ (5) ด้านการจัดกิจกรรม ไม่ตอบโจทก์หลักสูตร ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่ไม่ได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และโรงเรียน ให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ขาดकुศโลบาย เช่น การให้รางวัล เกียรติบัตร และของที่ระลึก เพื่อช่วยในการสร้างแรงจูงใจให้คนสนใจ และการสร้างสรรค์กิจกรรมไม่ได้เชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนไม่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริงได้

2. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ที่แตกต่างกัน ได้แก่ (1) ด้านการตัดสินใจ มีความเข้าใจในกระบวนการที่สมเหตุสมผล มีรูปแบบในการกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหา ทำให้แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างตรงจุด ทำการวิเคราะห์ก่อนตัดสินใจ จึงทำให้การกำหนดแนวทาง และนโยบายของกรมการศาสนาสู่การปฏิบัติ ได้อย่างสอดคล้องกับเป้าหมายที่กรมการศาสนาตั้งไว้ (2) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะการทำงานบนเทคโนโลยีที่ทันสมัย ให้มีความชำนาญ และสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร ในการที่จะพัฒนาศักยภาพตนเอง (3) ด้านการร่วมรับประโยชน์ ได้มีเปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการสนับสนุน ในด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอ เนื่องจากหลักการทำงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น คือ การสืบทอดพระศาสนา ดังนั้นการเป็นบุคลากรจึงทำงานด้วยความเสียสละ และมีรูปแบบในการร่วมรับผลประโยชน์ที่ไม่ใช่เงินหรือสิ่งของตอบแทน และ (4) ด้านการร่วมประเมินผล มีการติดตามประเมินผลเพื่อสะท้อนถึงจุดอ่อนขององค์กรที่ตรงตามความเป็นจริง มีการร่วมกันแสดงความคิดเห็นในสร้างเครื่องมือในการประเมินผลที่มีคุณภาพ และมีระบบการให้ทุนให้โทษที่เหมาะสม เพื่อรองรับระบบการประเมินผล โดยเกณฑ์การประเมินสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการประสบผลสำเร็จและจุดอ่อนขององค์กรได้อย่างชัดเจน

3. การนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยการอบรมพัฒนาทักษะการสอนและการใช้เทคโนโลยีจะต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบชัดเจน บุคลากรทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและทำความเข้าใจร่วมกัน เพื่อจัดรูปแบบ สร้างนโยบาย และหาแนวทางแก้ไขปัญหาวัดได้ และกิจกรรมที่จัดขึ้นต้องสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนวัดได้ และการมีส่วนร่วมประเมินผล จะต้องสร้างเกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับบริบทของศูนย์ ต้องทำการประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และวัดที่เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ บ้าน และโรงเรียน ควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และร่วมกันประเมินผลในการปฏิบัติกิจกรรม ร่วมกันจัดสถานที่เรียนรู้ให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ร่มรื่นน่าอยู่ พร้อมทั้งจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้ง 5 ด้าน พบว่า ด้านหลักสูตร ได้แก่ ความไม่สอดคล้องของหลักสูตรที่กำหนดมาจากส่วนกลางกับบริบทของชุมชน ทำให้ยากต่อการเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานในแต่ละภาคการศึกษาในอดีตมาทำการวิเคราะห์ จัดทำหลักสูตรให้เป็นระบบโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมหาแนวทางพัฒนาหลักสูตรให้ดีขึ้นไปอีก ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจินตนิท หนูชู (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล” ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สำคัญนั้น ได้แก่ การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน ที่มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในชีวิตจริง และเป็นประโยชน์ต่อสังคม และยังซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐพงศ์ ฉลาดแย้ม (2554) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การประสานและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อสื่อสารให้รู้เกี่ยวกับหลักสูตรและบทบาทของชุมชน ด้านสถานที่ ได้แก่ อาคารเรียนตามศาลการเปรียญวัดหรืออาคารอาคันตุกะ ซึ่งไม่ได้ทำการวางแผนกำหนดจุดเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนไว้ในจุดที่เหมาะสม ทำให้ต้องย้ายสถานที่เรียนอยู่เป็นประจำเมื่อตรงกับวันที่วัดมีกิจกรรม ทำให้ต้องรักษาความสะอาดบริเวณวัดให้สะอาดอยู่เสมอ และจัดสภาพแวดล้อมมีความร่มรื่น สงบ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมจึงเป็นไปได้ยาก ส่วนด้านบุคลากร มีการ

ปรับเปลี่ยนอยู่ประจำ และไม่มีการจัดอบรมพัฒนาความรู้ และไม่มีแรงจูงใจแก่บุคลากรในการทำงาน และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และเหมาะสมต่อการทำงาน ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจินตนิท หนูชู (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล” ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สำคัญนั้น ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการศูนย์ การพัฒนาบุคลากร การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชน และความสามัคคีกันของบุคลากร ด้านสื่อการเรียนการสอน บุคลากรก็ขาดความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีสมัย สนับสนุนจากทุกภาคส่วน ต้องอาศัยการช่วยกันบริจาคทรัพย์ เพื่อจัดซื้อครุภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน รวมทั้งซ่อมแซมสื่อต่าง ๆ ที่เสื่อมสภาพเพื่อการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังขาดการประสานงานไปยังเครือข่าย เพื่อมาช่วยในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐพงศ์ ฉลาดแย้ม (2554) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยผลการวิจัย พบว่า การมีนวัตกรรมหรือสื่อที่เหมาะสมในการประสานและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบที่คาดหวังหรืออาจเป็นบุคคลมาช่วยประสานงานด้วย ความต้องการให้ชุมชนตระหนักต่อการมีส่วนร่วมมากขึ้น ส่วนชุมชนมีความต้องการให้ทางโรงเรียนรับฟังความคิดเห็นและให้เกียรติในความรู้ความสามารถ ที่สำคัญคือพยายามถามในสิ่งที่ชุมชนพอรู้และถนัดซึ่งจะสามารถช่วยเหลือเติมเต็มข้อมูลได้อย่างเต็มที่การให้ความรู้ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการหรืออบรมที่ชัดเจน และด้านการจัดกิจกรรม ไม่ตอบโจทน์หลักสูตร เพราะคนในพื้นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม จึงไม่ได้สร้างความสัมพันธ์กันระหว่างวัดกับชุมชน และโรงเรียน รวมทั้งผู้ปกครองก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในการวัดผลประเมินผลเพื่อการพัฒนาผู้เรียน และแสดงความคิดเห็นในการสร้างสรรค์กิจกรรม จึงทำให้กิจกรรมที่จัดไม่เชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ผู้เรียนไม่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริงได้ ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระประสิทธิ์ สิริธโร (2547) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สอดคล้องกับเครือข่ายโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดเชียงใหม่” พบว่า การจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไม่ควรมีรูปแบบที่ตายตัว สำเร็จรูป แต่ควรมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและสถานการณ์ทางสังคมปัจจุบัน โดยยึดปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและชุมชนเป็นสำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไข บริบทของพื้นที่ และควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งกลุ่ม ผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูผู้สอน และหน่วยงานสนับสนุนทั้งภาครัฐ เอกชนอาสาสมัครตลอดถึงกลุ่มผู้มีจิต ศรัทธาต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 4 ด้าน พบว่า ด้านการตัดสินใจ ได้แก่ ตัวผู้บริหารและบุคลากร มีความพร้อม มีความเข้าใจในกระบวนการวิเคราะห์สภาพปัญหา และกระบวนการแก้ไขปัญหา ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ การมีความเชี่ยวชาญในด้านวิชาการ มีทักษะการทำงานกับสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย และมี

แรงจูงใจที่จะพัฒนาศักยภาพตนเอง ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระประสิทธิ์ สิริธโร (2547) และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ที่สอดคล้องกับเครือข่ายโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดเชียงใหม่” พบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการ ปัญหาด้านบุคลากร หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การจัดระบบข้อมูลงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ สถานที่เรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังมีศูนย์บางแห่งยังมีศักยภาพใน ปัจจัยบางอย่างที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านการร่วมรับประโยชน์ เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการสนับสนุน ได้แก่ การช่วยกันบริจาค งบประมาณอุดหนุน และจัดหาบุคลากรมีความเสียสละ มองเห็นความสำคัญของหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และด้านการร่วมประเมิณผล ได้แก่ มีการติดตามประเมินผลเพื่อสะท้อนถึงจุดอ่อนขององค์กร ที่ตรงตามความเป็นจริง มีระบบการบริหารงาน และรูปแบบในการทำงานที่เป็นรูปธรรม ทำให้การสร้างเครื่องมือในการประเมินผล เพื่อใช้ในการประเมินผลความสำเร็จที่มีประสิทธิภาพ สามารถสะท้อนให้เห็นผลสำเร็จและจุดอ่อนขององค์กรได้ตามความเป็นจริง ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาสุชาติ ธรรมกาโม (ปิตี) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 ” ที่พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะ สงฆ์ ภาค 13 คือ วิชาการ บุคคล งบประมาณ และบริหารงานทั่วไป โดยพบปัญหา ดังนี้คือ ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหารขาดความรู้ ความ เข้าใจในหลักการจัดการ ผู้สอนขาดความรู้ ความชำนาญ ขาดเทคนิควิธีการสอนที่ทันสมัย ด้านการ บริหารงบประมาณ ได้รับงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ต้องขอรับการ สนับสนุนงบประมาณจากภายนอกมาใช้ จ่าย ด้านการบริหารบุคคล พระวิทยากร และครูผู้สอนไม่เพียงพอ ขาดความชำนาญในการสอน ด้านการบริหารงานทั่วไป ในส่วนของอาคารที่ใช้ในการเรียน การสอนส่วนมากจะใช้ศาลาการเปรียญ พระอุโบสถ และห้องเรียนของโรงเรียนภายในวัด งบประมาณสนับสนุนในด้านนี้ยังไม่เพียงพอ ขาดผู้ให้ความร่วมมือสนับสนุน ในการดำเนินงานอย่างจริงจัง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังได้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ไว้หลายประการ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จะต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบชัดเจน บุคลากรทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อจัดรูปแบบ สร้างนโยบาย และหาแนวทางแก้ไขปัญหาวัยกัน และกิจกรรมที่จัดขึ้นต้องสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนวัดได้ ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาอำนาจ ปวทุฒโน (2556) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการศึกษา นอกจากนั้นปัญหาอุปสรรคการจัดการและการบูรณาการที่ไม่เหมาะสมแล้ว สาเหตุสำคัญมาจาก วิสัยทัศน์ไม่ชัดเจน พันธกิจไม่เหมาะสม กระบวนการจัดการภายในสำนักเรียนไม่ชัดเจน เช่น การบริหารบุคคล

การบริหารเงิน การบริหาร วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เป็นต้น และวัดที่เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ บ้าน และโรงเรียน ควรมีส่วนร่วมกันในการแสดงความคิดเห็น และร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมด้วยกัน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนและผู้ปกครองด้วย ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาสุชาติ ธรรมกาโม (ปิติ) (2561) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13” พบว่า แนวทางหรือวิธีการที่จะสามารถพัฒนาการมีส่วนร่วมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ชุมชนต้องได้รับการเตรียมความพร้อมทั้งความรู้ ความเข้าใจและทำให้ชุมชนตระหนักถึงบทบาทของตนเองอาจมาจากวิธีการ ได้แก่ (1) การจัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจหรือการอบรมในเนื้อหาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาพอสังเขปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (2) การอธิบายบทบาทของชุมชน บ่งบอกถึงความสำคัญของชุมชนในฐานะที่เป็นคณะกรรมการ ผู้ปกครอง ปราชญ์ท้องถิ่น โดยพยายามสะท้อนให้เห็นทุกคุณค่าในหลักสูตรของชุมชนที่จะพัฒนาเด็กนักเรียนที่เป็นบุตรหลาน (3) การพัฒนาคู่มือหรือเอกสารเพื่อเป็นสื่อประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (4) การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน รวมทั้ง เครือข่ายของชุมชน โดยสามารถร่วมกันทำงานการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างเป็น และ (5) การกำหนดแผนงานหรือมีปฏิทินการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนโดยกำหนด กรอบการทำงาน กรอบของเวลา สถานที่ และ กิจกรรมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังได้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไว้อีกว่า ควรจัดสถานที่เรียนรู้ให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อย รมรื่นน่าอยู่ พร้อมทั้งจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุจินตนิท หนูชู (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล” ผลการวิจัย พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ ภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม จะนำไปสู่การบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การเรียนรู้ภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรมการศาสนาควรกำหนดนโยบายในการจัดสรรงบประมาณให้ชัดเจน มีการติดตามและวัดผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และนำมาวิเคราะห์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร
2. ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ดำเนินงานได้อย่างรวดเร็ว และตอบสนองต่อความต้องการของเยาวชน ชุมชน และผู้ปกครองด้วย
3. ควรมีการให้ความสำคัญในการพัฒนาวัดที่เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ด้วย ทั้งด้านบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ

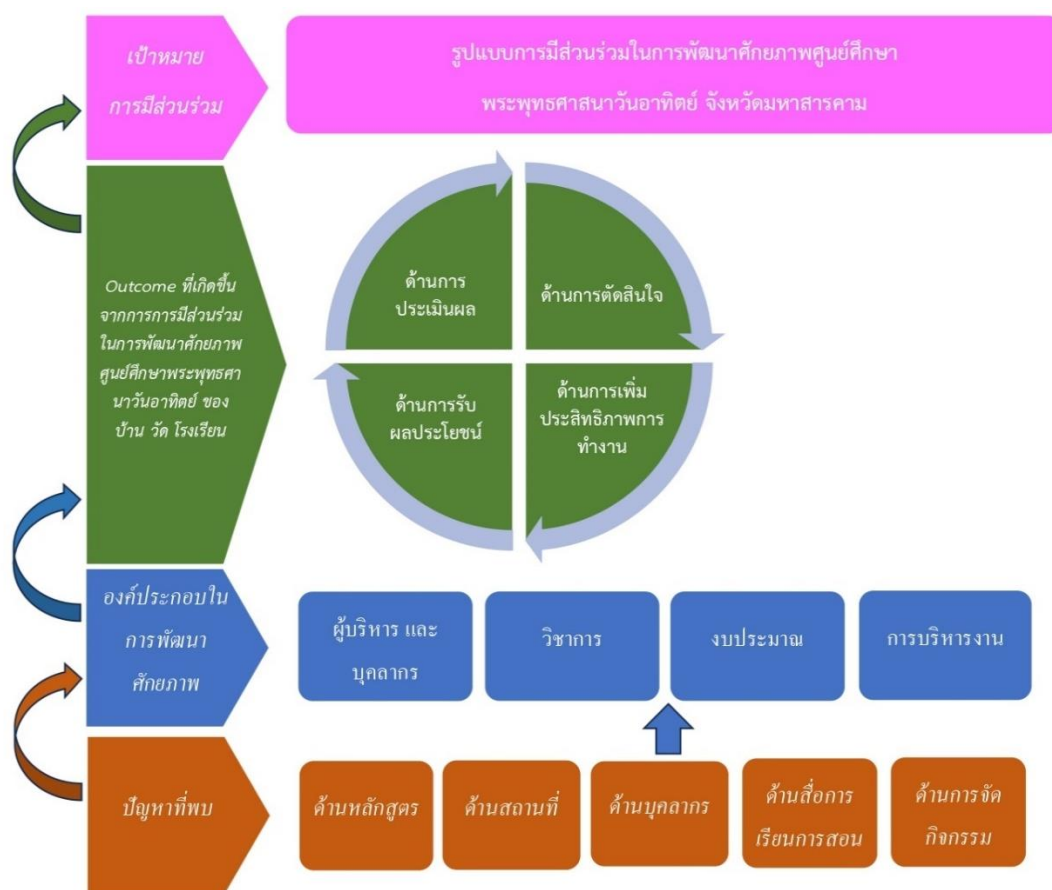
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพบุคลากรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
2. ควรศึกษารูปแบบในการพัฒนาเครื่องมือประเมินผลสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
3. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และวัด ที่มีต่อการส่งเสริมเยาวชน ให้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการทำวิจัย “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดมหาสารคาม” ในบทนี้ผู้วิจัยได้มุ่งที่จะสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา ทั้งจากทฤษฎี รวมทั้งเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการวิจัยที่ค้นพบ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มโดยมีองค์ความรู้ที่ได้ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ที่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ผู้บริหารและบุคลากรยังขาดความพร้อม ความเข้าใจ ในกระบวนการในการตัดสินใจ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ยังไม่มีความชำนาญในวิชาการ ด้านการร่วมรับประโยชน์ คือ มีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ ที่ไม่เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ และด้านการร่วมประเมินผล บุคลากรขาดความเชี่ยวชาญในการระบบการบริหารจัดการทำให้การประเมินไม่สามารถสะท้อนผลสำเร็จและจุดอ่อนขององค์กรได้ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ได้แก่ วัด บ้าน และโรงเรียน ในการร่วมกันพัฒนาศักยภาพศูนย์ด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ ด้านหลักสูตร ได้แก่ เก็บข้อมูลผลการดำเนินงานในแต่ละภาคการศึกษาในอดีตมาทำการวิเคราะห์ จัดทำหลักสูตรโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมหาแนวทางพัฒนาหลักสูตรให้ดีขึ้นไปอีก ด้านสถานที่ ได้แก่ การวางผังวัด จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ด้านบุคลากร ได้แก่ การจัดอบรมพัฒนาความรู้

และเพิ่มแรงจูงใจ ตลอดจนการมีกระบวนการคัดเลือกบุคลากรที่มีเหมาะสมต่อการทำงาน ด้านสื่อการเรียน การสอน ได้แก่ สนับสนุนจากทุกภาคส่วน ช่วยกันบริจาคทรัพย์ และมีการประสานงานไปยังเครือข่าย เพื่อใช้ สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และมีการนำนวัตกรรมพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอน เพื่อเป็นส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ด้วย และด้านการจัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้าง ความสัมพันธ์วัดกับชุมชน และโรงเรียน ให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมการเรียน การสอนของแต่ละ ศพอ. แห่ง รวมทั้งมีการวัดผลประเมินผลเพื่อการพัฒนาผู้เรียน และการสร้างสรรค์ กิจกรรมที่เชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประพฤติดิปฏิบัติในชีวิต จริงได้ จากนั้นจึงนำเสนอสร้างเป็นตัวอย่างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). *แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์*. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมการเกษตรและสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2545). *รายงานสถิติคดี ประจำปี พ.ศ. 2564*. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- ณัฐพงศ์ ฉลาดแย้ม. (2554). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธมมจรรณ. (2551). *ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อีกหนึ่งความหวังของเด็กไทย*. ธรรมลีลา. ฉบับที่ 86.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระประสิทธิ์ สิริธโร และคณะ. (2547). *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สอดคล้องกับเครือข่ายโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- พระมหาสุชาติ ธมมกาโม (ปิต). (2561). *การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13*. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอำนาจ ปวทณโน. (2556). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มานพ พลไพรินทร์. (2556). *คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: ชุติมาการพิมพ์มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา.
- สุจินตนิพนธ์ หนูชู. (2557). *รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล*. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.